

Ο τύπος (εφημερίδες) την περίοδο της Επανάστασης του 1821

Αμπλιανίτης Δημήτρης

Η επανάσταση του 1821 δημιούργησε την ανάγκη να υπάρχει κάποιο όργανο ή κάποια όργανα πληροφοριών τα οποία θα δημιουργούσαν έναν δίαυλο επικοινωνίας των αρχηγών με τους αγωνιστές ώστε να μπορούν να εμψυχώνουν και να κινητοποιούν όσους είχαν κάποιες επιφυλάξεις να πάρουν όπλα. Το γεγονός ότι η ελληνική επανάσταση αντιμετωπίστηκε στην αρχή, αλλά και για μεγάλο χρονικό διάστημα, ως ανατρεπτικό κίνημα εναντίον της νόμιμης εξουσίας του Σουλτάνου, επέβαλε την έκδοση εφημερίδων οι οποίες θα είχαν βασική επιδίωξη τη διαφώτιση των απλών αγωνιστών, την υπεράσπιση των εθνικών διεκδικήσεων και τέλος την ενημέρωση της ξένης κοινής γνώμης για το δίκαιο του ξεσηκωμού. Βεβαίως τα έντυπα του Αγώνα δεν αποτελούσαν μόνο μέσο πληροφόρησης και ενημέρωσης, αλλά και κατευθυντήρια όργανα του αγώνα. Από νωρίς, όσοι ασχολήθηκαν με την προετοιμασία της Επανάστασης είχαν συνειδητοποιήσει τη σημασία του Τύπου. Ο ίδιος ο Κοραΐς τούς είχε συμβουλέψει για τη δημιουργία εφημερίδας «εις διάδοσιν ειδήσεων». Ο Τύπος της εποχής αντιλήφθηκε σύντομα το ρόλο του και γι' αυτό διαπιστώνουμε ότι τον απασχόλησαν και διάφορα άλλα ζητήματα: όπως η λειτουργία του κράτους, η μορφή του πολιτεύματος, η ελευθεροτυπία, οι καταχρήσεις, οι αυθαιρεσίες κ.λ.π. Δεδομένων όλων αυτών παρατηρούμε, ότι αμέσως με την έκρηξη της Επανάστασης, εκδίδονται κάποιες εφημερίδες, αρχικά χειρόγραφες, για να καλύψουν τον τομέα της ενημέρωσης τα πρώτα έτη 1821-1822, γεγονός που αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την παρατέρα εξέλιξη του αγώνα. Η εμφάνιση, ήδη από τον πρώτο μήνα του Αγώνα, τον Μάρτιο του 1821, μιας μικρής, χειρόγραφης εφημερίδας, καταδεικνύει την ανάγκη που υπήρχε για έγκαιρη ενημέρωση, και την οποία είχαν συνειδητοποιήσει ορισμένοι κύκλοι. Το πρώτο ενημερωτικό φύλλο ακολουθεί ένα δεύτερο και ένα τρίτο, όλα γραμμένα με το χέρι, ενώ το πρώτο κανονικό έντυπο κυκλοφορεί τον Ιούλιο – Αύγουστο του 1821.

Χειρόγραφες εφημερίδες

Οι πρώτες εφημερίδες της εποχής της επανάστασης ήταν χειρόγραφες. Αντιγραφείς αναπαρήγαγαν το πρώτο φύλλο και στους τόπους όπου έφθαναν τα φύλλα άλλοι αντιγραφείς αναλάμβαναν να το ξαναγράψουν και να τα στείλουν ακόμα μακρύτερα. Είναι βέβαιο ότι μια εφημερίδα σε χειρόγραφη μορφή σε μια εποχή που η τυπογραφία είχε κάνει μεγάλη πρόοδο και ο Τύπος την είχε από καιρό εφαρμόσει, συνιστούσε ξεπερασμένη μορφή ενημέρωσης. Η εμφάνιση της εν τούτοις επιβεβαίωνε, συν τοις άλλοις, την σημασία του Τύπου, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσιμες, όταν η πληροφόρηση ήταν επείγουσα, αναγκαία και επιτακτική. Η χειρόγραφη όμως εφημερίδα δημιουργήθηκε τη στιγμή που δεν ήταν ακόμη διαθέσιμοι οι τεχνικοί μηχανισμοί, προκειμένου να εξυπηρετηθούν γρήγορα άμεσες προτεραιότητες του αγώνα.

Έντυπες εφημερίδες

Πολύ σύντομα έγινε αντιληπτό απ' όλους ότι έπρεπε να υπάρχουν στην επαναστατημένη ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ) ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Τα έντυπα του Αγώνα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξή του. Δεν αποτελούσαν μόνο μέσο πληροφόρησης αλλά και κατευθυντήριο όργανό του. Με το ξέσπασμα της επανάστασης, τόσο μεγάλη ήταν η ανάγκη για πληροφόρηση και προπαγάνδα που ανάμεσα στις πρώτες ελληνικές εφημερίδες υπήρχαν και κάποιες χειρόγραφες. Ο ίδιος ο Κοραΐς συμβούλεψε τους συμπατριώτες του για τη σύσταση εφημερίδας «εις διάδοσιν ειδήσεων».

Η πρώτη χειρόγραφη εφημερίδα ήταν η Εφημερίδα του Γαλαξειδίου, η οποία κυκλοφόρησε τον Μάρτιο του 1821. Ακολούθησε η Εφημερίς Αιτωλική, η οποία εκδόθηκε τον Αύγουστο του 1821 στο Μεσολόγγι και Ο Αχελώος,

που εκδόθηκε τον Φεβρουάριο του 1822 στο Βραχώρι (Αγρίνιο) με υπότιτλο «Εφημερίς Πολιτική της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος», και αποτελούσε κατά κάποιον τρόπο επίσημο όργανο της Διοίκησης. Και οι τρεις αυτές χειρόγραφες εφημερίδες είχαν βραχύ βίο. Οι ανάγκες του Αγώνα όμως επέβαλαν έντυπες εφημερίδες που να κυκλοφορούν σε μεγαλύτερο αριθμό αντιτύπων και να φτάνουν στο εξωτερικό. Τον Ιούνιο του 1821 ο Δ. Υψηλάντης και ο Αλ. Μαυροκορδάτος έφεραν μαζί τους τα πρώτα πιεστήρια του Αγώνα. Το πιεστήριο του Υψηλάντη εγκαταστάθηκε σε ένα τζαμί στην Καλαμάτα και εκεί την 1η Αυγούστου 1821 εκδόθηκε η πρώτη έντυπη εφημερίδα του Αγώνα, η Σάλπιγξ Ελληνική,

με συντάκτη τον Θεόκλητο Φαρμακίδη, από τους λίγους Έλληνες που είχαν δημοσιογραφική πείρα. Κυκλοφόρησαν μόνο τρία τεύχη της εφημερίδας, καθώς παραιτήθηκε ο συντάκτης της και έκλεισε άδοξα η πρώτη προσπάθεια του Τύπου κατά την Επανάσταση. Το 1824 όμως νέα τυπογραφεία έφτασαν στην Ελλάδα από τα φιλελληνικά Κομιτάτα του Λονδίνου και του Παρισιού και αναπτύχθηκε η εφημεριδογραφία. Τη χρονιά αυτή εκδόθηκαν τα Ελληνικά Χρονικά στο Μεσολόγγι,

η Εφημερίς των Αθηνών στην Αθήνα με εκδότη τον Γ. Ψύλλα και Ο Φίλος του Νόμου στην Ύδρα με συντάκτη τον J. Chiappe, η πιο μακρόβια εφημερίδα του Αγώνα (10/09/1824–27/05/1827), που αποτέλεσε το επίσημο όργανο της Διοίκησης μέχρι να εκδοθεί Η Γενική Εφημερίς της Ελλάδος.

Αυτή κυκλοφόρησε από το 1825 έως το 1832, αρχικά με εκδότη τον Θ. Φαρμακίδη, ο οποίος ορίστηκε από τον Μαυροκορδάτο ως ο «εφημεριδογράφος της διοικήσεως», και από το 1827 τον Γ. Χρηστίδη. Εκδιόταν τότε στο Ναύπλιο και τότε στην Αθήνα και θεωρείτο η εγκυρότερη και αρτιότερη εφημερίδα της εποχής της, με πολυάριθμο επιτελείο συνεργατών. Τα έτη 1828–9 κυκλοφόρησε στην Ύδρα από τον J. Chiappe και η γαλλόφωνη εφημερίδα L' Abeille Grecque, ενώ στο νησί, τέλος, εκδόθηκε το 1827–8 και η Ανεξάρτητος Εφημερίς της Ελλάδος από τον Υδραίό ναυτικό Π. Παντελή, φίλο του Κουντουριώτη. Πλούσια σε ειδησεογραφία, καυτηρίαζε τους φιλόκερδους κοτζαμπάσηδες, και εξαιτίας των αντιδράσεων που προκάλεσε σταμάτησε η έκδοσή της. Επανεκδόθηκε το 1842.

Ο ξένος Τύπος της εποχής

Σε ευρωπαϊκές και αμερικανικές εφημερίδες του 1821 δημοσιεύονταν ειδήσεις για την κήρυξη της Επανάστασης από τον Παλαιών Πατρών Γερμανό (κάποιες φορές με το όνομά του λανθασμένο) είτε στις 25 Μαρτίου (6 Απριλίου) είτε σε άλλες ημερομηνίες είτε χωρίς ημερομηνία.

Η αμερικανική Southern Recorder της 24 Ιουλίου 1821, σε είδηση που ήρθε από το Παρίσι την 25 Μαΐου (νέο ημ.) αναφέρει τον Γερμανό ως "Αρχιεπίσκοπο Gerveaux" ο οποίος τη νύχτα της 6 Απριλίου (25 Μαρτίου παλ. ημ/γιο), σαν προστάτης του ελληνικού πληθυσμού διεκήρυξε στην Πάτρα "Σεβασμός στους Πρέσβεις - Βοήθεια στους Χριστιανούς - Θάνατος στους Τούρκους".

Επίσης αναφέρει ότι ο Σταυρός υψώθηκε σαν σημείο εξέγερσης και ότι οι Έλληνες σφαγίαζαν τους Τούρκους όπου τους εύρισκαν.

Η γαλλική εφημερίδα Journal de Savoie, σε ανταπόκριση της 25 Μαΐου 1821 από τη Βιέννη, αναφέρει:

“Ο αρχιεπίσκοπος της Πάτρας στην ομιλία του προς τους Έλληνες, στο μοναστήρι του όρους Βελιά, αφού εκφώνησε στους υπόδουλους Έλληνες πολλά αποσπασματα από τους προφήτες, ανακοίνωσε ότι με το Σταυρό μπροστά και τα όπλα στα χέρια οι χριστιανοί θα βαδίσουν προς τον Θείο σκοπό τους. Για το λόγο αυτό τους απάλλαξε από τη νηστεία της Σαρακοστής”.

Στην γαλλική Constitutionnel την 6-6-1821

και τους Times του Λονδίνου την 11-6-1821 δημοσιεύεται η επαναστατική ομιλία του

Γερμανού της 8/20 Μαρτίου. Εκεί αναφέρεται ως "Γερμανικός. Στην αυστριακή Österreichischer Beobachter και την ιταλική Gazzetta di Milano αναφέρεται η έλευση του Γερμανού στην Πάτρα και η ύψωση της επαναστατικής σημαίας σε πλατεία της πόλης. Ο ίδιος αναφέρεται ως στρατιωτικός αρχηγός. Η ιταλική Giornale della provincia Bresciana αναφέρει ότι σύμφωνα με πληροφορίες καπετάνιου που έφυγε από την Πάτρα την 27 Μαρτίου (παλ. ημ.) οι επαναστάτες οδηγούμενοι από τον Γερμανό ξεσηκώθηκαν την 1η Απριλίου (20 Μαρτ.) και ότι ο ίδιος εισήλθε στην Πάτρα την 7 Απριλίου (26 Μαρτίου). Η ίδια εφημερίδα, στο φύλλο της 22 Ιουνίου αναφέρει ότι ο Γερμανός, ως ηγέτης των επαναστατών, λόγω της αναταραχής που επικρατούσε στην Πάτρα, προσέφερε σωματοφύλακες για την φύλαξη των ξένων διπλωματών. Η Gazette de Lausanne την 5 Σεπ. 1826 επιβεβαιώνει τον θάνατο του Γερμανού και αναφέρει ότι "ήταν ο πρώτος μεταξύ των χριστιανών Ελλήνων που ύψωσαν την ιερή σημαία του Σταυρού το 1821".

Ο Γαλλικός τύπος της εποχής.

Τα νέα για την εξέγερση του Υψηλάντη στις Ηγεμονίες και τα πολεμικά γεγονότα στο Μοριά έφτασαν στο Παρίσι στο τέλος Απριλίου. Με την πληθώρα των δημοσιευμάτων που ακολούθησαν, ολοένα και μεγαλύτερες ομάδες, ευαισθητοποιημένες ήδη από τις αρχές της γαλλικής επανάστασης, τάσσονταν υπέρ των ελλήνων. Τα περιηγητικά κείμενα με αποκορύφωμα την «Διαδρομή από το Παρίσι στην Ιερουσαλήμ» του Σωτοβριάνδου και η κατοπινή συστράτευση του Ουγκώ, εξέφρασαν ένα πνευματικό κλίμα που είχε ήδη αγκαλιάσει την εξέγερση. Μετά τα πρώτα πολεμικά γεγονότα, στις 21 Ιουνίου 1821, κυκλοφόρησαν χάρτες της «Ευρωπαϊκής Τουρκίας για την κατανόηση των επιχειρήσεων». Η έκδοση χαρτών και τοπογραφικών σχεδίων της «Ελλάδας» συνεχίσθηκε, ενώ τον Απρίλιο του 1826 κυκλοφόρησε πλάνο της πόλης του Μεσολογγίου «αυτής της νέας Τροίας». Στο φύλλο της 16ης Ιουλίου 1821, η φιλελληνική εφημερίδα Constitutionnel (Συνταγματικός) δημοσίευσε πως επώνυμος οίκος πουλούσε γκραβούρα της «Ελληνίδας Ιωάννας της Λορένης, Ρομπτελίνας» - εννοώντας την Μπουμπουλίνα- που το πορτραίτο της γνώρισε πράγματι, παρά την παραποίηση του ονόματος, μεγάλη διάδοση. Ο Γαλλικός τύπος δεν υπήρξε βέβαια στο σύνολό του φιλελληνικός. Διακρίνουμε ωστόσο μια βαθμιαία μετακίνηση υπέρ των ελλήνων ή ακόμη και αντιφατικές στάσεις. Αντεπαναστατικές θέσεις προωθούσε κυρίως ένα μέρος του φιλομοναρχικού τύπου που και αυτός υπό το βάρος των εξελίξεων και της κοινής γνώμης, αναγκάστηκε συχνά να μετριάσει την πολεμική του. Το βασικό επιχείρημα των φιλοτουρκικών απόψεων ήταν η πολιτική αποσταθεροποίηση της Ευρώπης και η προσβολή της κατεστημένης νομιμότητας.

«Θα συμβεί λοιπόν κι αυτό μπροστά στα μάτια όλων των ευρωπαϊκών δυνάμεων: ο λαός που αξίζει περισσότερο απ' όλους την προσοχή μας, ο λαός στον οποίο οφείλουν τον πολιτισμό τους όλα τα σύγχρονα έθνη, να υποκύψει κάτω από την σιδερένια πυγμή μιας καταπιεστικής δύναμης που δεν θα δίσταζε να σαρώσει όλο τον πολιτισμό της γης αν οι στρατιές της διατηρούσαν την παλιά τους δύναμη. Και μέσα στη δίνη μιας ακατανόητης αδιαφορίας θα παραμείνουμε σιωπηλοί θεατές αυτής της αιμοσταγούς εξόντωσης».

Drapeaux Blanc (Λευκή Σημαία), 18 Ιουλίου 1821, φιλομοναρχική εφημερίδα, με επαμφοτερίζουσες θέσεις για την ελληνική υπόθεση.

«Σχετικά με τα γεγονότα στο Μοριά, ασυμφωνία παρατηρείται στις εφημερίδες ενός συγκεκριμένου χρώματος. Η Quotidienne (Καθημερινή) είναι οπωσδήποτε τουρκική και η Journal des Débats (Εφημερίδα Διαλόγου) λιγάκι ελληνική. Ελλάδα έντυπες εφημερίδες, ούτως ώστε να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που δημιουργούνταν από τις χειρόγραφες. Η έντυπη όμως εφημερίδα προϋποθέτει την ύπαρξη τυπογραφείου, τυπογραφικών στοιχείων και τυπογράφου.